

BIỆN PHÁP PHÁT TRIỂN NGÔN NGỮ ĐỐI THOẠI CHO TRẺ 3 - 4 TUỔI THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG KHÁM PHÁ MÔI TRƯỜNG XUNG QUANH

Nguyễn Thị Lan¹, Mai Thị Xuân²

TÓM TẮT

Phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ 3 - 4 tuổi thông qua làm quen với môi trường xung quanh, không chỉ giúp trẻ tích lũy được hệ thống kiến thức về thế giới khách quan mà còn phát âm đúng, mở rộng được vốn từ, sử dụng các mô hình câu tiếng Việt, diễn đạt mạch lạc, biểu cảm ngôn ngữ tiếng Việt. Phát triển ngôn ngữ đối thoại là một trong những hình thức phát triển ngôn ngữ cho trẻ 3 - 4 tuổi hữu hiệu nhất, góp phần phát triển tư duy, phát triển nhận thức cho trẻ. Khi tham gia các hoạt động khám phá môi trường xung quanh, trẻ có nhiều cơ hội được trực tiếp quan sát, thực hành, trải nghiệm, từ đó phát triển kỹ năng giao tiếp. Giáo viên mầm non cần vận dụng linh hoạt các biện pháp nhằm phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ mẫu giáo 3 - 4 tuổi thông qua hoạt động khám phá môi trường xung quanh.

Từ khóa: *Phát triển ngôn ngữ, ngôn ngữ đối thoại, môi trường xung quanh.*

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Phát triển ngôn ngữ là một nhiệm vụ quan trọng đối với trẻ lứa tuổi mầm non. Khi trẻ tiếp xúc với môi trường xung quanh (MTXQ) ngôn ngữ của trẻ được mở rộng và phát triển về cách phát âm, cách sử dụng từ, sử dụng câu và cả thái độ giao tiếp. Giáo viên tổ chức hoạt động cho trẻ khám phá MTXQ giúp trẻ phát triển trí tuệ của trẻ. Phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ mầm non nói chung và phát triển ngôn ngữ đối thoại trẻ 3 - 4 tuổi nói riêng là vấn đề có ý nghĩa quan trọng, bởi vì MTXQ sẽ phần lớn góp phần mở rộng kiến thức, giáo dục đạo đức, thẩm mỹ cho trẻ; là điều kiện để phát triển ngôn ngữ đối thoại một cách hiệu quả nhất cho trẻ. Do đó, vận dụng linh hoạt các biện pháp cụ thể nhằm phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ mầm non nói chung và trẻ 3 - 4 tuổi nói riêng là vấn đề có ý nghĩa. Trong bài viết này, chúng tôi nghiên cứu các biện pháp phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ 3 - 4 tuổi thông qua hoạt động khám phá MTXQ.

2. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN

2.1. Đối thoại và ngôn ngữ đối thoại cho trẻ mẫu giáo 3 - 4 tuổi

Từ xưa, đối thoại (conversation) đã được sử dụng để truyền đạt một nội dung thông tin nào đó, nhằm hướng tới chân lý. Đây là hoạt động giao tiếp bằng lời nói từ hai người trở lên, dùng ngôn ngữ, lời nói để truyền đạt suy nghĩ, quan điểm của bản thân hay một vấn đề.

¹ Khoa Giáo dục Mầm non, Trường Đại học Hồng Đức; Email: nguyenthilan@hdu.edu.vn

² Phòng Giáo dục Chính trị và Công tác Học sinh Sinh viên, Trường Đại học Hồng Đức

Vì vậy, chúng tôi cho rằng: *Đối thoại là cuộc nói chuyện của từ hai người trở lên, liên quan đến một vấn đề nào đó trong đời sống. Liên quan đến hiệu quả của đối thoại là mục đích đối thoại, là mối quan hệ giữa người đối thoại, là hoàn cảnh tạo điều kiện cho sự tương tác của những người tham gia đối thoại. Công cụ chính của đối thoại là ngôn ngữ. Trong đối thoại, sẽ hình thành từng cặp thoại (lời hỏi - lời đáp) và luôn có sự luân phiên lượt lời giữa các nhân vật trong cuộc thoại.*

Ngôn ngữ đối thoại liên quan trực tiếp đến hội thoại. Mỗi một lời hội thoại tách riêng của những người tham gia đối thoại không có nghĩa kết thúc, tất cả được lĩnh hội trong sự thống nhất đối thoại. Trong đối thoại thường sử dụng câu không đầy đủ (thành phần bỏ có thể hiểu được do hoàn cảnh nói năng). Trong đối thoại thường dùng nhiều từ ngữ chêm, xen... Câu trong đối thoại thường ngắn, nhiều câu. Lời nói mang phong cách khẩu ngữ.

Vì vậy, *ngôn ngữ đối thoại là biểu hiện sự giao tiếp qua lại (thường là giữa hai phía) trong đó, có sự luân phiên lượt lời của các nhân vật tham gia cuộc thoại. Khi tham gia giao tiếp, mỗi phát ngôn đều được kích thích bởi phát ngôn có trước và là phản xạ lại phát ngôn có trước ấy nhằm duy trì cuộc thoại.*

MTXQ là tập hợp tất cả các yếu tố của tự nhiên và xã hội bao quanh con người, bao gồm không khí, nước, đất, động thực vật, đồng thời còn bao gồm các yếu tố xã hội như văn hóa, kinh tế, chính trị, địa lý. MTXQ có ảnh hưởng trực tiếp và gián tiếp đến sự sống của con người.

Cho trẻ khám phá MTXQ chính là việc giáo viên tạo cơ hội để trẻ tích cực tìm tòi, phát hiện những điều thú vị về các sự vật hiện tượng xung quanh trẻ, kích thích trẻ hoạt động tích cực sẽ thúc đẩy sự phát triển của trẻ.

Qua hoạt động khám phá MTXQ, trẻ không chỉ nhận thức được các yếu tố tự nhiên, xã hội mà còn giúp trẻ phát âm đúng, vốn từ của trẻ được mở rộng, trẻ nói đúng ngữ pháp, nói mạch lạc biểu cảm ngôn ngữ tiếng Việt. Hơn nữa, chúng ta còn phải dạy cho trẻ có kỹ năng nghe, nói và duy trì cuộc nói chuyện, đàm thoại, giao tiếp có văn hóa khi trò chuyện với người khác. Ngôn ngữ đối thoại sẽ trực tiếp giúp trẻ thực hiện được nhiệm vụ này.

Phát triển ngôn ngữ đối thoại thông qua các hoạt động là nhiệm vụ quan trọng cần thực hiện đối với trẻ mẫu giáo 3 - 4 tuổi. Hoạt động khám phá MTXQ được hiểu là quá trình tìm tòi cái mới, những điều chưa biết đối với trẻ trong các sự vật, hiện tượng ở môi trường xã hội, qua đó trẻ sẽ lĩnh hội được kiến thức, kỹ năng và có thái độ đúng đắn với MTXQ. Thông qua hoạt động này, trẻ được tiếp xúc với môi trường, trải nghiệm cảm xúc, tình cảm, kỹ năng, hành vi, tự lĩnh hội kiến thức về MTXQ, đồng thời có cơ hội tham gia vào việc giữ gìn, bảo vệ MTXQ [2][6].

2.2. Phát triển ngôn ngữ đối thoại thông qua hoạt động cho trẻ 3 - 4 tuổi khám phá môi trường xung quanh

Có thể nói, thế giới xung quanh trẻ rất phong phú đa dạng, thông qua hoạt động làm quen với MTXQ trẻ nhận thức về thế giới xung quanh đa dạng để phát triển ngôn ngữ. Dựa vào đặc điểm nhận thức, đặc điểm tư duy của trẻ mà cô giáo giúp trẻ nắm được ý nghĩa của các từ loại phong phú như: Danh từ, tính từ, động từ, trạng từ, đại từ... Bên cạnh các từ đơn còn có các từ ghép, từ láy... việc phát triển ngôn ngữ đối thoại có thể tách rời nhiệm vụ phát

triển vốn từ. Nếu trẻ không có vốn từ thì trẻ không thể diễn đạt rõ ràng mạch lạc. Thế giới xung quanh trẻ, đó là thế giới động vật, thực vật, các hiện tượng thiên nhiên... Cùng với việc mở rộng hiểu biết cho trẻ về thế giới xung quanh vốn hiểu biết của trẻ ngày càng được mở rộng, kinh nghiệm của trẻ ngày càng phong phú hơn.

Việc cung cấp vốn từ cho trẻ cần được tiến hành thông qua việc tổ chức cho trẻ nhận thức về môi trường tự nhiên, xã hội phong phú đa dạng vốn từ của trẻ ngày càng được mở rộng và phát triển. Khi cho trẻ tiếp xúc với MTXQ cô giáo cần giúp trẻ hiểu được ý nghĩa của từ mới thông qua hoạt động nhận thức thế giới xung quanh, cô giáo cần gợi ý để trẻ phát hiện ra những điểm giống nhau và khác nhau của sự vật hiện tượng trên những dấu hiệu đặc trưng.

Ví dụ: Khi cho trẻ quan sát bể cá cảnh, cô có thể giúp trẻ biết hướng sự tri giác vào những đặc điểm dấu hiệu nổi bật, biết so sánh, phân loại chúng... Cho trẻ tập cách sử dụng ngôn ngữ để diễn tả sự so sánh, phân loại bằng việc gợi ý giúp trẻ hiểu được các từ miêu tả đặc điểm của con cá: Tên gọi, màu sắc, hình dáng, sự vận động... của con cá như: màu đen/ màu đỏ; to/nhỏ; nhanh/chậm; đẹp/xấu;... Cô gợi ý để trẻ tri giác các hoạt động của con cá để trẻ hiểu được ý nghĩa của các từ sinh động hấp dẫn như: cá ngoi lên, lặn xuống, cá đớp mồi, cá bơi lội tung tăng... hoặc khi cho trẻ quan sát bông hoa cô hướng sự tri giác của trẻ vào đặc điểm tên gọi, cấu tạo, màu sắc, hình dáng... trên cơ sở đó để hình thành từ mới cho trẻ, giúp trẻ biết sử dụng từ để diễn tả vẻ đẹp của bông hoa... Khi cho trẻ dạo chơi sân trường để cảm nhận thời tiết của mùa hè, cô gợi ý cho trẻ cảm nhận được hiện tượng nắng, nóng của mùa hè và cung cấp cho trẻ những từ diễn tả cái nóng như: nắng gay gắt, nắng chói chang...

Phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ 3 - 4 tuổi được tiến hành thông qua các hoạt động ở trường mầm non nhưng hoạt động cho trẻ khám phá MTXQ là một phương tiện hữu hiệu để trẻ mở rộng nhận thức, hình thành biểu tượng và phát triển ngôn ngữ cho trẻ. Không có từ ngữ thì trẻ không thể nói được, trẻ chỉ sử dụng từ, ngữ đúng và hay trong hoạt động lời nói khi trẻ hiểu được ý nghĩa của từ một cách thấu đáo.

Khi trẻ được tích cực tham gia vào hoạt động khám phá MTXQ trẻ được tham gia vào hoạt động ngôn ngữ, được nghe người khác nói, được nói, được sửa sai, được học tập rèn luyện kỹ năng ngôn ngữ, từ chỗ trẻ chưa có kỹ năng đến có kỹ năng và kỹ năng thuần thục trở thành kỹ xảo, lúc này việc dạy trẻ nói đúng ngữ pháp diễn ra một cách tự nhiên. Muốn có kỹ năng đó, trẻ phải được tham gia vào hoạt động ngôn ngữ, trẻ được nghe nói, được nói đúng, sử dụng ngôn ngữ làm phương tiện thỏa mãn nhu cầu nhận thức của trẻ. Đối với trẻ 3 - 4 tuổi, khi dạy trẻ nói đúng ngữ pháp không có nghĩa là phân tích cho trẻ rằng trong câu có các thành phần như: chủ ngữ, vị ngữ, trạng ngữ, bổ ngữ... và cách sắp xếp thành phần nào trước, thành phần nào sau trong khi nói, mà bằng lời nói cụ thể, cô giáo có thể lặp đi lặp lại theo một mô hình câu nhất định dùng làm mẫu cho trẻ nghe, sau đó giúp trẻ nói theo. Như vậy, trẻ được nghe cô giáo, trẻ bắt chước, trẻ nhập tâm và dần dần trẻ biết sử dụng cấu trúc câu đó trong những tình huống khác của hoạt động ngôn ngữ.

Đối với trẻ 3 - 4 tuổi, đối thoại là một hình thức phát triển ngôn ngữ giữ vai trò quan trọng. Trẻ mầm non, luôn muốn tìm hiểu thế giới xung quanh, thường đặt ra rất nhiều câu hỏi, nhằm thỏa mãn nhu cầu hiểu biết của trẻ về thế giới xung quanh. Vì vậy, đối thoại ở trẻ mầm non thường xảy ra hai hướng:

Trẻ đặt câu hỏi với cô giáo, với bạn bè, với những người thân trong gia đình. Xu hướng này đặc biệt mang ý nghĩa quan trọng. Khi trẻ biết đặt câu hỏi cho người lớn, nghĩa là người lớn có nhiệm vụ cần phải trả lời cho trẻ, theo những cách khác nhau. Đây là những đứa trẻ năng động, thông minh, thích khám phá thế giới xung quanh mình. Có vô vàn những câu hỏi mà trẻ đặt ra cho người lớn: Như vậy, ở khuynh hướng này, trẻ sẽ giữ vai trò chính trong đối thoại. Cụ thể là trẻ cần biết các thông tin về thế giới xung quanh, về tự nhiên, về đời sống xã hội. Đây là đối thoại rất tích cực và năng động. Trường hợp này khó khăn lớn nhất là phải hiểu đúng ý mà đứa trẻ thắc mắc và tìm cách trả lời sao cho dễ hiểu, phù hợp với nhận thức của trẻ.

Người lớn đặt câu hỏi, trẻ sẽ trả lời. Hình thức đối thoại này khá phổ biến. Đây cũng là hình thức chính để phát triển ngôn ngữ cho trẻ. Các câu hỏi thường xoay quanh một nội dung nào đó, có thể là liên quan đến bài học, hoặc liên quan đến sở thích của trẻ. Như vậy, trường hợp đối thoại này, cô giáo giữ vai trò chủ động, điều phối hoạt động của trẻ, nhằm thực hiện mục đích phát triển ngôn ngữ và khám phá tự nhiên, xã hội cho trẻ.

Như vậy, xét về bản chất, đối thoại là một trong hai hình thức nhằm phát triển ngôn ngữ mạch lạc cho trẻ. Ngôn ngữ đối thoại của trẻ chính là biểu hiện của nói mạch lạc, bên cạnh một hình thức nữa là độc thoại. Giáo dục ngôn ngữ cũng là một phần quan trọng trong quá trình phát triển ngôn ngữ của trẻ. Văn hóa giao tiếp bằng lời nói thể hiện ở tất cả các yếu tố ngôn ngữ như: dùng giọng nói, ngữ điệu phù hợp, diễn cảm, dùng từ chính xác, giàu sức gợi cảm; dùng mẫu câu phù hợp với hoàn cảnh giao tiếp; lời nói trong sáng; mạch lạc, dùng từ diễn đạt khi được yêu cầu.

2.3. Một số biện pháp phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ thông qua hoạt động khám phá MTXQ

Biện pháp 1: Giáo viên và người lớn xung quanh trẻ có ý thức phát âm đúng chính âm ngôn ngữ và thường xuyên tạo cơ hội để trẻ trao đổi và trò chuyện

Luyện phát âm cho trẻ là hướng dẫn để trẻ phát âm đúng mọi âm, mọi thanh của tiếng mẹ đẻ, phát âm rõ ràng mọi từ, câu theo đúng qui định và luyện cho trẻ biết điều chỉnh giọng nói của mình sao cho diễn cảm, phù hợp với từng hoàn cảnh giao tiếp. Thông qua hoạt động cho trẻ khám phá MTXQ sẽ góp phần giáo dục văn hoá giao tiếp ngôn ngữ đối thoại cho trẻ, góp phần giúp trẻ tự tin, nói năng mạch lạc trong quá trình giao tiếp. Luyện phát âm đúng cho trẻ còn là hình thành ý thức giữ gìn sự trong sáng của tiếng mẹ đẻ ngay từ khi trẻ còn bé. Giáo viên lồng ghép nội dung giáo dục ngôn ngữ trong tất cả các hoạt động: hoạt động học có chủ đích, hoạt động góc, hoạt động lao động và hoạt động ngoài trời...

Bộ máy phát âm của trẻ 3 - 4 tuổi chưa phát triển hoàn thiện, trẻ chưa định vị được vị trí phát âm của một số âm tiết khó phát âm, thường sai lỗi về thanh điệu; lỗi về âm đầu; lỗi về âm chính; lỗi về âm đệm; lỗi về âm cuối... Vì vậy, giáo viên mầm non cần phải phát âm chuẩn trong quá trình cho trẻ khám phá MTXQ, tổ chức các hoạt động cho trẻ thực hành luyện phát âm. Để giúp trẻ, giáo viên cần phải kiên trì, bởi có những âm khó cần phải luyện tập nhiều lần trẻ mới có thể phát âm một cách chuẩn xác.

Ví dụ:

Khi cho trẻ tham quan vườn hoa, với mục đích là trẻ nhận diện được một số loại hoa, màu sắc, đặc điểm của các loài hoa quen thuộc, giáo viên có thể đặt những câu hỏi giúp trẻ phát âm đúng, đồng thời cũng phát triển ngôn ngữ đối thoại:

Đây là hoa hồng các con ạ. Thế ai cho cô biết, hoa hồng màu gì nào?

Còn đây là hoa cúc. Hoa cúc có giống hoa hồng không các con?

Trẻ sẽ phát âm các từ: hoa hồng, hoa cúc, màu vàng, màu đỏ, mùi, mềm... Việc trẻ trả lời được các câu hỏi của giáo viên đã đạt được hai mục đích: nhận biết về màu sắc, đặc điểm của hoa hồng, hoa cúc; đồng thời định hình để trẻ phát âm đúng, mở rộng vốn từ và phát triển ngôn ngữ đối thoại.

Như vậy, việc dạy trẻ phát âm chuẩn xác không chỉ đòi hỏi sự nỗ lực, kiên nhẫn từ phía giáo viên mà còn cần đến sự phối hợp tích cực từ phía phụ huynh. Tuổi mầm non là độ tuổi bắt đầu hình thành và phát triển ngôn ngữ, bên cạnh đó, bộ máy phát âm của trẻ còn mềm dẻo, linh hoạt, dễ uốn nắn; do vậy việc sửa lỗi phát âm cho trẻ dễ đạt được kết quả. Phát âm sai sẽ dẫn đến trẻ thiếu tự tin khi giao tiếp, nói sai và hiểu sai tiếng Việt, gây khó khăn cho trẻ khi học môn Tiếng Việt ở trường phổ thông sau này.

Biện pháp 2: Tạo cho trẻ thói quen nói đúng câu, nói mạch lạc và có sắc thái biểu cảm

Trẻ 3 - 4 tuổi phù hợp với hình thức đơn giản của lời nói đối thoại (trả lời câu hỏi). Dạng thức đơn giản nhất là giáo viên hỏi, trẻ trả lời. Tuy nhiên, cũng có thể hướng dẫn trẻ bước đầu biết đặt các câu hỏi để khám phá MTXQ. Bởi vì, phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ là dạy trẻ biết nói chuyện, trả lời câu hỏi và biết đặt ra các câu hỏi. Khi nói chuyện, cần phải biết điều khiển bản thân một cách có văn hoá, cần phải lịch sự khi trả lời và đặt câu hỏi. Nói sai cấu trúc câu và diễn đạt thiếu mạch lạc là lỗi thường gặp ở trẻ độ tuổi mầm non. Giáo viên và phụ huynh thường ít chú ý khắc phục loại lỗi này ở trẻ. Trên thực tế, loại lỗi này nếu không được sửa sẽ tạo thành thói quen nói câu cụt, nói trống không, nói thiếu tính thuyết phục.

Dạy trẻ nói đúng ngữ pháp, diễn đạt mạch lạc cần tùy thuộc vào độ tuổi. Bắt đầu từ tuổi lên ba, người lớn có thể hình thành thói quen nói câu đủ thành phần chính. Khi trẻ lớn hơn, cần dạy trẻ biết mở rộng thành phần câu để lời nói có khả năng biểu đạt cao và có sức thuyết phục hơn.

Ở trường mầm non cũng như ở nhà, khi trẻ tham gia hoạt động giao tiếp bằng ngôn ngữ, người lớn cần nhắc trẻ nói đủ câu bằng cách nói câu đúng và yêu cầu trẻ nhắc lại. Người lớn cần thường xuyên trò chuyện với trẻ. Đây là biện pháp để thực hiện nhưng mang lại hiệu quả cao trong việc dạy trẻ ngôn ngữ đối thoại. Được người lớn hướng dẫn và sửa lỗi nhiều lần, trẻ sẽ dần phát hiện và nắm được các quy tắc ngữ pháp trong câu. Khi trò chuyện, đàm thoại với trẻ, người lớn nên lưu ý đặt nhiều hình thức câu hỏi khác nhau về cùng một nội dung để trẻ biết sắp xếp trật tự từ trong câu và có cơ hội luyện tập mẫu câu. Khi trẻ trả lời, người lớn cần giúp trẻ trả lời đủ, đúng và trôi chảy.

Khi tổ chức cho trẻ khám phá MTXQ, giáo viên nên đặt những câu hỏi đơn giản, trong câu hỏi có định hướng câu trả lời giúp trẻ nói đúng ngữ pháp. Trẻ 3 - 4 tuổi, thường sử dụng những câu ngắn, chủ yếu là câu đơn hoặc câu đơn mở rộng thành phần (thành phần trạng

ngữ, thành phần bổ ngữ). Vì vậy, việc đặt câu hỏi có ý nghĩa rất lớn giúp trẻ nói đúng ngữ pháp, đồng thời phát triển ngôn ngữ đối thoại đạt hiệu quả.

Ví dụ:

Khi cho trẻ làm quen với các hiện tượng tự nhiên, cụ thể là cho trẻ làm quen một số loại quả. Mục tiêu của tiết dạy là trẻ biết được tên gọi, đặc điểm, mùi vị, màu sắc và lợi ích của một số loại quả, biết cách gọi tên các đặc điểm, tác dụng của những loại quả. Vì vậy, sau hoạt động gây hứng thú, giáo viên cho trẻ quan sát các loại quả thật, hoặc tranh ảnh, video. Trẻ sẽ trực tiếp sờ, nhìn, nếm... các loại quả. Trên cơ sở đó, giáo viên nêu câu hỏi:

Đây là quả gì?

Quả cam có hình gì nhỉ?

Quả cam có màu đỏ, đúng không các con? (Loại câu hỏi này giúp trẻ hình thành tư duy phản biện, thông qua sự phán đoán, khẳng định).

Vỏ quả cam trơn, nhẵn hay sần sùi nhỉ? (Câu hỏi lựa chọn, kích thích sự phát triển tư duy trẻ).

Thông qua việc trả lời các câu hỏi của giáo viên, trẻ sẽ phát triển vốn từ, biết sử dụng các kiểu câu đơn và câu đơn mở rộng thành phần. Để đạt hiệu quả tốt trong việc giúp trẻ luyện nói, giáo viên và phụ huynh cần kiên trì hướng dẫn, sửa lỗi sử dụng câu và lỗi diễn đạt cho trẻ ở mọi lúc, mọi nơi. Giáo viên cũng cần chú ý rèn luyện cho trẻ biết phối hợp các phương tiện phi ngôn ngữ như ánh mắt, nét mặt, cử chỉ, hành động phù hợp với hoàn cảnh giao tiếp.

Biện pháp 3: Thiết kế môi trường ngôn ngữ tạo cơ hội cho trẻ trò chuyện, kể lại kinh nghiệm về MTXQ

Môi trường giáo dục ảnh hưởng rất lớn tới sự phát triển ngôn ngữ của trẻ nói chung và ngôn ngữ đối thoại của trẻ nói riêng, khi tham gia các hoạt động giáo dục. Trẻ tham gia vào các hoạt động học, được vui chơi, trò chuyện trao đổi thảo luận với bạn bè và cô giáo. Khi trẻ tham gia vào môi trường giáo dục, trẻ được khám phá những điều mới lạ trong cuộc sống. Môi trường giáo dục đa dạng phong phú sẽ gây hứng thú cho trẻ mầm non. Do đó, giáo viên cần xây dựng môi trường giáo dục đa dạng, phong phú để trẻ tích cực tham gia.

Ví dụ:

Khi tổ chức thực hiện chủ đề “Thế giới động vật”, cô giáo thiết kế môi trường giáo dục ở trong lớp và ngoài trời như:

Môi trường ở các góc hoạt động có nhiều đồ dùng, đồ chơi, hình ảnh về thế giới động vật. Trẻ tham gia vào các hoạt động vui chơi ở các góc, được vẽ, nặn, xé dán và được xem các video về thế giới động vật.

Môi trường ngoài lớp: Trẻ được quan sát trực tiếp chuồng nuôi các con vật như: chim, gà, thỏ... giúp trẻ biết được tên gọi, đặc điểm cấu tạo, sự vận động, hình dáng, màu sắc, tiếng kêu, thức ăn của chúng. Khi nhận thức của trẻ phát triển thì ngôn ngữ của trẻ cũng phát triển. MTXQ đã cung cấp cho trẻ kiến thức, sự hiểu biết từ đó hình thành cho trẻ những kỹ năng ngôn ngữ, góp phần phát triển nhân cách cho trẻ.

Giáo viên tích cực trò chuyện với trẻ, tạo môi trường ngôn ngữ giúp trẻ hiểu biết và sử dụng ngôn ngữ một cách linh hoạt trong các hoàn cảnh, nội dung giao tiếp. Vì vậy, cô

giáo cần thiết kể môi trường giáo dục thoải mái để trẻ nói ra những suy nghĩ, cảm xúc và những hiểu biết của mình mà không bị ngăn cấm.

Môi trường giáo dục trong lớp sẽ ảnh hưởng trực tiếp sự phát triển ngôn ngữ đối thoại. Do đó, cần điều chỉnh môi trường lớp học để thúc đẩy tính tích cực hoạt động giao tiếp của trẻ trong lớp học. Khi trẻ tham gia vào hoạt động khám phá thế giới xung quanh trẻ có cơ hội để trò chuyện, đàm thoại và đặt câu hỏi cho cô giáo khi cần thiết. Qua đó trẻ học được cách ứng xử, giao tiếp và thực hiện được các quy tắc ứng xử trong cuộc sống. Vì vậy, khi thiết kế môi trường phải đẹp, hấp dẫn phù hợp với tính chất của từng hoạt động để trẻ tự tin mạnh dạn trao đổi, biểu đạt ý kiến cá nhân. Môi trường đẹp, hấp dẫn, phải lành mạnh giúp trẻ thoải mái, cởi mở trong giao tiếp. Từ đó, ngôn ngữ đối thoại của trẻ được mở rộng và phát triển thông qua hoạt động khám phá MTXQ.

Biện pháp 4: Phối hợp với gia đình của trẻ nhằm phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ mẫu giáo 3 - 4 tuổi thông qua hoạt động khám phá MTXQ

Giáo viên cần phối hợp thường xuyên với phụ huynh nhằm phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ, trao đổi với phụ huynh về sự phát triển ngôn ngữ của trẻ ở trường, những khó khăn mà trẻ đang gặp phải như: cách phát âm, sử dụng từ, cách diễn đạt và một số biểu hiện khác ảnh hưởng đến hoạt động của trẻ tại trường mầm non.

Việc phối hợp với gia đình là điều cần thiết, không thể thiếu trong quá trình giáo dục trẻ nói chung và phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ nói riêng. Gia đình cần nắm được vốn từ của trẻ trong hoạt động giao tiếp ở trên lớp thông qua cô giáo và ngược lại cô giáo cần lắng nghe những ý kiến của phụ huynh về những biểu hiện ngôn ngữ của trẻ hoặc những khó khăn khi cha mẹ áp dụng biện pháp hỗ trợ trẻ tại gia đình để từ đó có kế hoạch hỗ trợ, điều chỉnh phù hợp nhằm khắc phục những hạn chế của cha mẹ và trẻ.

3. KẾT LUẬN

Ngôn ngữ tham gia vào mọi hoạt động của trẻ, giúp trẻ hình thành và phát triển nhân cách. Ngôn ngữ ảnh hưởng trực tiếp đến mọi mặt phát triển của trẻ. Trong quá trình giáo dục ngôn ngữ nói chung và tổ chức hoạt động nhằm phát triển ngôn ngữ đối thoại thông qua hoạt động khám phá MTXQ sẽ trực tiếp hướng đến mục tiêu này. Vì vậy, để phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ, giáo viên cần xác định rõ đặc điểm của ngôn ngữ đối thoại, xây dựng môi trường ngôn ngữ phù hợp, vận dụng linh hoạt các biện pháp. Giáo viên cần chú ý rèn luyện cho trẻ biết cách phát âm đúng, biết sử dụng từ ngữ để gọi tên các sự vật, hiện tượng, biết trả lời, biết đặt câu đúng ngữ pháp, biết cách thức diễn đạt phù hợp để tạo tiền đề trẻ tự tin khi tham gia các hoạt động giao tiếp bằng ngôn ngữ. Môi trường giáo dục tốt nhất là giáo viên thường xuyên, trực tiếp trò chuyện hoặc thông qua việc trao đổi với phụ huynh về mức độ sử dụng ngôn ngữ và giao tiếp của trẻ. Có thể nói, việc tổ chức hoạt động thường xuyên và tích cực để trẻ có môi trường tương tác, trao đổi, giao tiếp, chia sẻ, thảo luận với những người xung quanh có ý nghĩa quan trọng đối với sự phát triển ngôn ngữ đặc biệt là ngôn ngữ đối thoại của trẻ mầm non.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2009), *Chương trình Giáo dục mầm non*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
- [2] Nguyễn Xuân Khoa (1999), *Phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ mẫu giáo*, Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
- [3] Nguyễn Thị Phương Nga (2006), *Giáo trình phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ mầm non*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
- [4] Hoàng Thị Oanh, Phạm Thị Việt, Nguyễn Kim Đức (2001), *Phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ dưới 6 tuổi*, Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
- [5] Hoàng Thị Phương (2017), *Giáo trình Lí luận và Phương pháp hướng dẫn trẻ làm quen với môi trường xung quanh*, Nxb. Đại học Sư phạm Hà Nội, Hà Nội.
- [6] Đinh Hồng Thái (2012), *Giáo trình phát triển ngôn ngữ tuổi mầm non*, Nxb. Đại học Sư phạm Hà Nội, Hà Nội.

DEVELOPING CONVERSATIONAL LANGUAGE SKILLS FOR 3 - 4 YEAR OLDS THROUGH ENVIRONMENTAL EXPLORATION ACTIVITIES

Nguyen Thi Lan, Mai Thi Xuan

ABSTRACT

Through familiarization with the surrounding environment, children not only accumulate an accurate system of knowledge about the objective world, but also learn the correct pronunciation; expand vocabulary, use Vietnamese sentence structures, and express themselves fluently and with appropriate language expression. Developing dialogue language skills is one of the most effective forms of language development for 3 - 4 year-old children, contributing to their cognitive development and awareness.. When participating in environmental exploration activities (EEA), children have many opportunities for direct observation, hands-on practice, and experiential learning, thereby developing communication skills. Preschool teachers should flexibly apply various methods to develop dialogue language skills for 3 - 4 year-old preschoolers through activities that involve exploring the surrounding environment.

Keywords: *Language development, dialogue language, surrounding environment.*

* Ngày nộp bài: 5/9/2023; Ngày gửi phản biện: 21/9/2023; Ngày duyệt đăng: 25/2/2024

* Bài báo này là kết quả nghiên cứu từ đề tài nghiên cứu khoa học cấp cơ sở (mã số ĐT-2022-22) của Trường Đại học Hồng Đức